

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) [www. economy.nayka.com.ua](http://www.economy.nayka.com.ua) | № 4, 2020 | 30.04.2020 p.

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.4.23](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.4.23)

УДК 331.5.024.5

*О. А. Дороніна,
д. е. н., професор,
завідувач кафедри менеджменту та поведінкової економіки,
Донецький національний університет імені Василя Стуса
ORCID ID: 0000-0001-7430-4881
О. М. Сомик,
аспірант кафедри менеджменту та поведінкової економіки,
Донецький національний університет імені Василя Стуса
ORCID ID 0000-0001-76576-3509*

РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ АКТИВНОСТІ З УРАХУВАННЯМ ЦІННІСНОЇ СКЛАДОВОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДІ

*O. Doronina
Doctor of Economic Sciences, Professor,
The Head of the Department of Management and Behavioral Economics
Vasyl` Stus Donetsk National University
O. Somyk
Postgraduate student of the Department of Management and Behavioral Economics
Vasyl` Stus Donetsk National University*

REGULATION OF ECONOMIC ACTIVITY TAKING INTO ACCOUNT THE VALUE COMPONENT OF YOUTH BEHAVIOR

У статті обґрунтовано доцільність регулювання економічної активності молоді з урахуванням ціннісних орієнтацій. Виокремлено дві форми економічної активності: фактичну та потенційну; визначено, що потенційна економічна активність має бути пріоритетним об'єктом регулювання. Запропоновано економічну активність розглядати як модель поведінки людини на ринку праці, що обумовлюється компонентами її трудового потенціалу, середовищем у якому вона перебуває та особистісними характеристиками, зокрема – ціннісними орієнтаціями. За допомогою розробленої анкети проведено вивчення економічної активності та ціннісних орієнтацій молоді в різних регіонах України. Запропоновано логіко-змістовну схему механізму регулювання економічної активності, що ґрунтується на результатах соціологічного дослідження цінностей та ціннісних орієнтацій молоді.

The article substantiates the advisability of regulating the youth economic activity taking into account its value orientations. The relevance of the research topic is determined by the imbalance of the Ukrainian labor market, the low level of youth economic activity and the need to create conditions for its increase through stimulating and supporting the active behavior of youth in the labor market.

Two forms of economic activity are distinguished: actual and potential; it is determined that potential economic activity should be a priority subject of regulation. It is emphasized that economic activity should be considered as a model of human behavior in the labor market, which is due to the components of its labor potential, the environment and personal characteristics, in particular, value orientations.

The questionnaire for studying the values of young people and their activity in the labor market has been developed, which contains two meaningful blocks. Using the developed questionnaire, a study was made of the economic activity and value orientations of young people in different regions of Ukraine.

The logical-meaningful scheme of the mechanism for regulating economic activity based on the results of a sociological study of the values and value orientations of youth is proposed. The developed mechanism is aimed at increasing the economic activity of youth through stimulating such behavior on the labor market, which makes it possible to most advantageously realize the existing knowledge, ability to work, and experience taking into account value orientations.

The practical implementation of the proposed mechanism is possible at various levels, and its involves a combination of various types and instruments of regulation, the appropriateness of which is determined by actual management tasks, the actual state of the control object and the environment. The effective functioning of the proposed mechanism is possible with the active participation of various regulatory entities and contributes to the socio-economic effects at the individual, corporate and public levels.

Ключові слова: *економічна активність; ціннісні орієнтації; цінності; ринок праці; молодь; поведінка; регулювання економічної активності; механізм регулювання економічної активності молоді на основі її ціннісних орієнтацій.*

Key words: *economic activity; value orientations; values; labor market; youth; behavior; regulation of economic activity; mechanism for regulating the economic activity of youth on the basis of its value orientations.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Економічна активність молоді є вагомим чинником економічного зростання, оскільки забезпечує перетворення наявного трудового потенціалу в ресурс праці, що у процесі реалізації на ринку праці створює нові товари та послуги, а також надає можливість отримати дохід та певний рівень добробуту. У той же час, активність молоді на сучасному ринку праці не завжди відрізняється високим рівнем, а інколи представники цієї вікової категорії взагалі перебувають поза сферою пропозиції робочої сили, обираючи модель утриманської поведінки. В Україні тривалий період через нестабільну економічну ситуацію та знецінення праці спостерігається тенденція до трудової пасивності, втрати традиційних ціннісних орієнтацій у праці, викривлення внутрішніх мотивів [1]. Крім того, високою є загроза соціального відторгнення молоді в сфері праці [2]. Отже, виникає потреба регулювання економічної активності молоді та обґрунтування нових чинників впливу на її параметри, зокрема тих, що пов'язані з ціннісними орієнтаціями молоді як детермінантами її економічної поведінки.

Американські економісти Д. Аджемоглу і Д. Робінсон в роботі “Чому нації занепадають” [3, с. 431-432] аналізують різні причини економічного занепаду багатьох держав по всьому світу та наголошують саме на важливості ціннісного фактору для економічного розвитку. При цьому, досліджені у зазначеній праці цінності носять загальний характер, наприклад, цінності свободи, ринкові цінності. Отже, спираючись на вищезазначене дослідження, логічно припустити, що й активність окремих учасників економічних процесів також перебуває в полі впливу ціннісних факторів, які потребують деталізації.

Проблематика дослідження впливу ціннісних орієнтацій людини на її економічну активність, механізмів формування ціннісних орієнтацій молоді, підходів до визначення найбільш значущих з них у контексті поведінки на ринку праці актуалізується на сучасному етапі розвитку економічної науки, корелюється з парадигмою поведінкової економіки та перебуває на межі перетину різних наукових напрямів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему ціннісних орієнтацій та їх формування порушують в своїх роботах багато вчених, представників різних галузей наук. В економічній науці цієї тематики торкались, зокрема, такі зарубіжні та українські науковці: Д. Аджемоглу, Г. Беккер, С. Гурієв, Р. Інглегарт, Р. Талер, В. Сміт, Д. Робінсон, Л. Роббінс, К. Безгін, Б. Данилишин, Р. Шеремета та інші. Питання економічної активності, її регулювання, поведінки молоді на ринку праці досліджено в роботах таких

вітчизняних науковців як С. Бандур, О. Грішнова, Л. Ільч, Л. Лісогор, Ю. Маршавін, Л. Шаульська та інші.

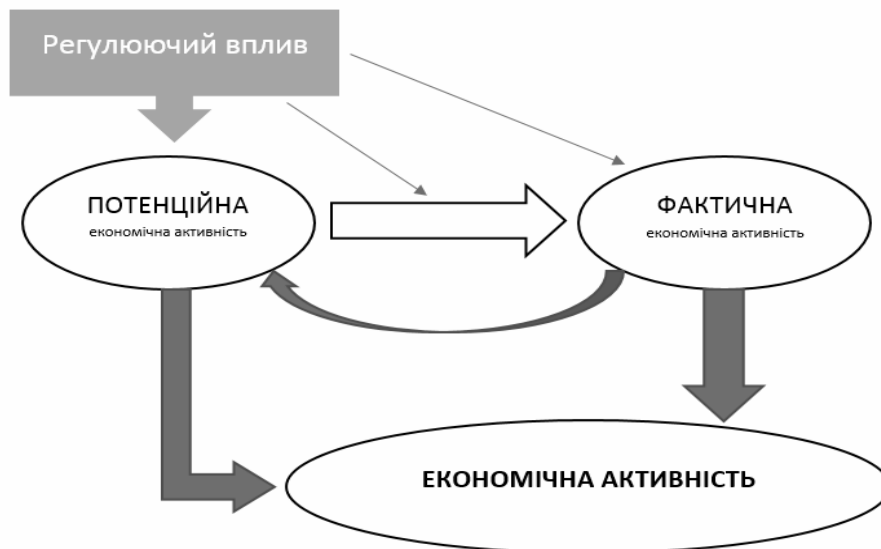
Однак, у попередніх дослідженнях ціннісні орієнтації окремої людини чи групи людей раніше не бралися до уваги як чинники, що визначають економічну активність, основним об'єктом регулювання на ринку праці виступала виключно зайнятість, а розроблені механізми не передбачали врахування ціннісних орієнтацій носіїв робочої сили.

Мета статті полягає у обґрунтуванні доцільності регулювання економічної активності молоді з урахуванням ціннісних орієнтацій та розробці механізму регулювання економічної активності, що ґрунтується на результатах соціологічного дослідження цінностей та ціннісних орієнтацій молоді.

Виклад основного матеріалу. Економічна активність ? це специфічна наукова категорія, яка має різні тлумачення та форми прояву відносно індивіда, підприємства, працездатної частини населення тощо. Економічна активність є також одним з макроекономічних індикаторів, що вимірює здатність економіки створювати достатні можливості для людського розвитку. У даному дослідженні акцент робимо на індивідуальному рівні та розглядаємо сутність поняття в межах визначення, наданого О. Грішновою: “Економічна активність - прагнення працездатної людини застосувати на практиці наявні у неї здібності до праці, знання та досвід за винагороду в грошовій або іншій формі. Реалізація цього прагнення виявляється у зайнятості людини економічною діяльністю. Нереалізація його виявляється у безробітті” [4, с. 72].

Проведене теоретичне дослідження наявних підходів до визначення сутності економічної активності та аналіз її проявів на ринку праці дозволили визначити дві форми економічної активності: фактичну (реальна участь людини у процесі праці, що супроводжується створенням продукту чи наданням послуги та отриманням винагороди за свою активність) та потенційну (прагнення людини долучитися до процесу праці, що підкріплені потенційною можливістю виконати ту чи іншу роботу або діяльність). Вважаємо, що саме “потенційна” частина економічної активності може бути найбільш прийнятною для вдалого регулювання – корекції процесу економічної активності та його результатів.

Економічна активність, знаходячись в стані потенційної, може набувати різних векторів розвитку та різних проявів фактичної реалізації. Від моменту появи прагнення або бажання проходить певний час до фактичного здійснення цього прагнення чи бажання. Регулюючи потенційну економічну активність можливо впливати на цей проміжок часу, зменшуючи, або навпаки збільшуючи його. Також, можливо досить швидко міняти вектор направлення потенційної економічної активності, а від цього може залежати вибір роботи на ринку праці, який може бути більш ефективним, або менш ефективним у своїй перспективі (рис. 1).

Рис. 1. Економічна активність як об'єкт регулювання

Слід зауважити, що впливаючи на фактичну економічну активність так само можна досягати певних регуляційних ефектів, але на нашу думку, це буде більш витратно за такими показникам як ресурси, час та очікуваний економічний результат.

Розглядаючи форми економічної активності населення в цілому та молоді, зокрема, необхідно звернути увагу на відмінності у її проявах та різних моделях поведінки людини на ринку праці. Так, фактична економічна активність (притаманна працюючому населенню) може реалізуватися через продуктивну працю, внутрішню мобільність, прагнення збільшити трудові доходи. Формами прояву потенційної економічної активності (спостерігається у безробітних) є пошук праці, започаткування власної справи, підвищення конкурентоспроможності тощо.

З точки зору необхідності регулювання у напрямі досягнення бажаного стану, важливого значення набуває дослідження економічної активності як моделі поведінки людини на ринку праці, що обумовлюється її компонентами трудового потенціалу, середовищем у якому вона перебуває та особистісними

характеристиками, зокрема – ціннісними орієнтаціями.

У сучасній економічній теорії проблеми поведінки людини дослідив американський економіст Г. Беккер, який неодноразово підкреслює важливість вивчення причин людської поведінки, а саме, що міркування про ірраціональність поведінки та зрушення у системі цінностей відображають усього лише брак розуміння багатьма економістами людської поведінки, “цілісну схему” аналізу якої надає економічний підхід [5, с. 11]. Британський економіст Л. Робінс визначаючи економіку як науку, що вивчає людську поведінку з погляду співвідношення між цілями й обмеженими коштами, які можуть мати альтернативне використання [6], наголошує на важливості вивчення поведінки людини та чинників, які її обумовлюють.

Як вже зазначалося вище, одним з чинників, що визначають моделі поведінки людини, зокрема її поведінку на ринку праці та економічну активність є цінності та ціннісні орієнтації. Ціннісні орієнтації – важливий компонент світогляду особистості або групової ідеології, що виражає переваги і прагнення особистості або групи щодо тих чи інших узагальнених людських цінностей (добробут, здоров'я, комфорт, пізнання, громадянські свободи, творчість, працю і т. ін.) [7, с. 540]. “Цінності – те, що людина цінує в своєму житті, в навколишньому світі, в людях, матеріальній та духовній культурі людей, чим особливо дорожить і чому надає найбільш важливе значення” [8, с. 472]. Т. Гоббс давав визначення цінності з точки зору самої людини, на його думку цінність людини подібна до всіх інших речей, це її ціна, тобто вона заслуговує стільки, скільки можна дати за користування її силою, і тому є річчю не абсолютною, а такою, що залежить від потреби в ній та від оцінки з боку іншої людини [9, с. 66].

Отже, узагальнюючі зазначимо, що цінності це елементи духовної чи матеріальної сфери життєдіяльності людини, які є для неї цінними (або мають ціну). Цінності є рушійною силою поведінки людей загалом. Саме для даного дослідження важливо, що досліджуючи чинники людської поведінки, всі поведінкові прояви розглядаються в економічній площині та безпосередньо як економічна поведінка, економічна активність, тощо.

Цінності людини є складною системою, яка, на думку окремого кола науковців, набуває постійних змін. Незважаючи на широке тлумачення цінностей та використання їх в різних проявах людської природи, цінності – є ядром всієї культури загалом. Від цінностей залежить економічна поведінка, культурні прояви, політичні процеси. Р. Інглегарт вважає, що культура, включаючи в себе цінності людини (групи людей, спільнот, країн, національностей), є дуже важливою для процесу розвитку більшості країн світу [10]. На думку Р. Інглегарта, цінності можуть змінюватись за умов економічних змін в сторону покращення добробуту [10]. Отже, економіка може впливати на формування і зміну цінностей.

Припускаємо, що саме молодь є більш вразливою категорією з точки зору сили впливу економіки на ціннісні орієнтації, тому у даному дослідженні більше уваги приділено саме ціннісним орієнтаціям молоді. Також виходимо з того, що ціннісні орієнтації людини мають зв'язок з рівнем та якістю економічної активності. У свою чергу, економічна активність та її характеристики, або економічна неактивність людини, спроможні змінювати/корегувати її ціннісні орієнтації. Дослідивши природу ціннісних орієнтацій, можна припустити, що ціннісні настанови можуть визначати поведінку людини на ринку праці, зокрема, рівень її економічної активності.

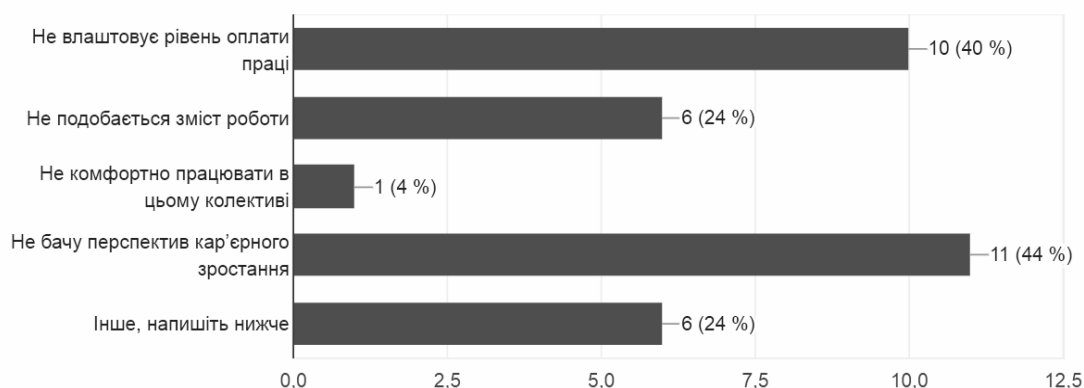
У даному контексті цікавим є дослідження Н. Гусак [11], у якому запропоновано розмежовувати дві групи показників економічної активності молоді України: об'єктивні (рівень економічної активності, зайнятість, безробіття) та суб'єктивні (задоволеність роботою, настанови що до роботи). Отже, відокремивши суб'єктивні показники економічної активності, маємо можливість дослідити їх окремо та виявити вплив суб'єктивних показників на об'єктивні. Крім того, в цій класифікації до суб'єктивних показників економічної активності додамо також ціннісні орієнтації молоді.

Оскільки цінності та ціннісні орієнтації є складними категоріями, що формуються на межі економіки, соціології, психології та інших галузей знань і мають глибоку суб'єктивну природу, то й їх ідентифікація (діагностика), вимірювання та оцінка є складним завданням, що може вирішуватися за допомогою поєднання прямих та опосередкованих методів дослідження, серед яких найбільшої популярності отримало анкетування. Так, в країнах світу доволі поширеною є діагностика ціннісних орієнтацій за допомогою тесту на визначення домінуючих цінностей, які респондент обирає з кола запропонованих цінностей. Однак, у межах визначеної тематики даного дослідження, використання аналогічного інструментарію не є доречним, оскільки дозволить отримати відповіді тільки частину питань, залишивши поза увагою аспект активності на ринку праці.

З метою визначення впливу ціннісних орієнтацій молоді на її активність на ринку праці в ході дослідження було розроблено анкету, що містить два змістовні блоки. Перший блок “Економічна активність” дозволяє визначити статут респондентів на ринку праці, їх наміри щодо зміни місця роботи найближчим часом та фактори, що є вирішальними при виборі роботи. Другий блок “Пріоритетні цінності” передбачає ранжування цінностей (за 5-ти бальною шкалою) за рівнем їх значущості для респондентів. В анкеті представлено три групи цінностей (соціально-економічні, життєво-побутові та матеріальні), які безпосередньо пов'язані з активністю та статусом на ринку праці, станом економіки та рівнем розвитку соціально-трудових відносин.

Анкетування було розпочато у 2019 р. та завершено на початку 2020 р., в опитуванні взяли участь 90 респондентів у віці 17-35 років з різних регіонів України (Одеська, Черкаська, Вінницька, Запорізька, Київська, Львівська області). Отримані в ході анкетування результати дозволяють зробити висновки щодо впливу пріоритетних цінностей молоді на їх активність на ринку праці. Акцентуємо увагу на описі окремих результатів анкетування.

Так, показовим виявилися результати відповідей респондентів на запитання про бажання змінити роботу. Тих, хто хоче змінити місце роботи – 38,2 % опитаних. Вважаємо, що такий результат вказує на невдоволення більше як третини з усіх опитаних своєю теперішньою роботою, на прагнення до покращення свого статусу на ринку праці. Серед причин, які спонукають молодь змінити роботу найчастіше вказувались такі: “не влаштовує рівень оплати праці” та “не бачу перспектив кар’єрного зростання” (рис. 2).

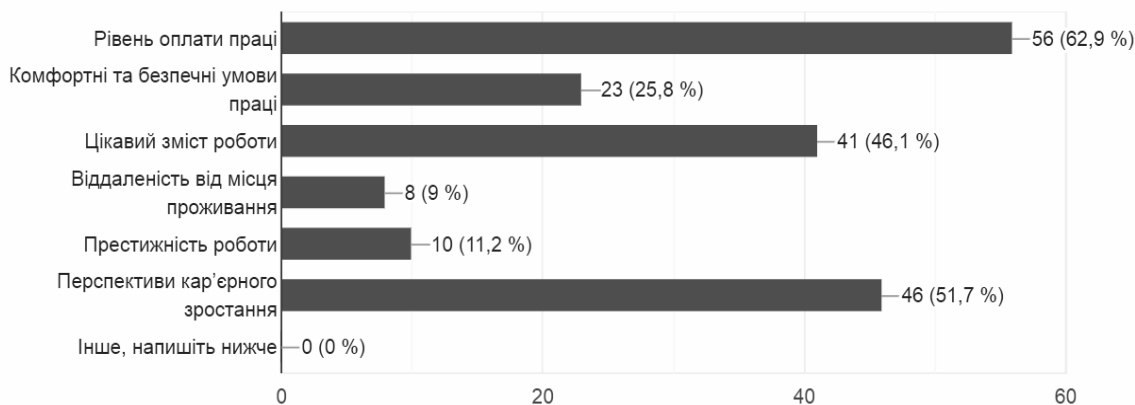

Рис. 2. Причини, що обумовлюють бажання молоді змінити роботу, осіб (%) від кількості респондентів, які висловилися про такий намір

Анкетування підтвердило, що ті молоді люди, які демонструють активну поведінку на ринку праці, прагнуть більш високої оплати праці та кар’єрного зростання, розвитку професійних навичок. При цьому, для респондентів кар’єрне зростання виявилось більш значущим чинником, аніж просто зростання заробітної плати. Вважаємо, що отримані результати анкетування можуть виступати своєрідним індикатором високої економічної активності більш ніж третини опитуваних, а екстраполюючи їх на генеральну сукупність можна припустити, що третина молоді в Україні готова змінити свою роботу та перебуває в пошуку більш цікавих вакансій порівняно з місцем фактичної зайнятості.

У той же час, результати анкетування можуть мати й альтернативне трактування. Стійке бажання до покращення матеріального становища разом із прагненням кар’єрного зростання, що продемонстровано при відповіді на запитання анкети, робить молодь менш активною в підприємницькій діяльності, яка має велике значення для пришвидшення економічного розвитку країни. Підприємництво часто пов’язане зі зміною виду діяльності відносно попередньої зайнятості та значним ризиком. У підприємницькій діяльності немає чіткого плану кар’єрного зростання, але є чітко виражене прагнення до збільшення доходів та реалізації амбіцій. Отже, кар’єра може бути наслідком цінності минулого століття, коли найбільш поширеною формою визнання досягнень працівника було саме кар’єрне зростання. Певним підтвердженням такої думки є відповіді респондентів на питання: “Що для вас є вирішальним при виборі роботи?” (рис. 3).

Рис. 3 ілюструє, що рівень оплати праці та перспективи кар’єрного зростання знову переважають серед відповідей, але й з’являється новий значущий ціннісний фактор – “цікавий зміст роботи”. Так, цікавий зміст роботи є важливим для майже половини респондентів (46,1%), що є показником прояву самореалізації людини в її творчості, у винайденні способів реалізації свого потенціалу. Слід зазначити, що пріоритетність оплати праці для вибору молоддю майбутньої професії та можливості кар’єрного зростання доведено також й іншими дослідженнями, проведеними у попередній роки [2, с. 20], що підтверджує незмінність в часі важливих для молоді характеристик зайнятості.

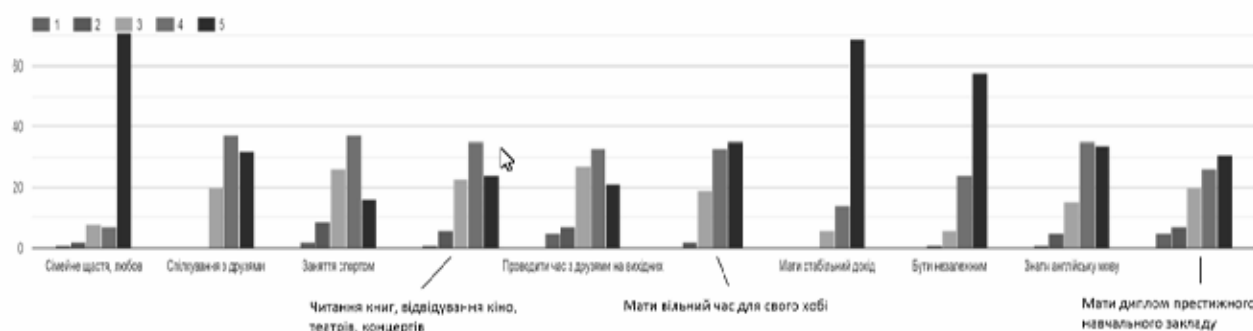
Рис. 3. Вирішальні фактори при виборі роботи, % від загальної кількості респондентів

Опрацювання відповідей респондентів на питання другого блоку анкети (рис. 4) дозволяє визначити групи цінностей, які є для молоді найбільш значущими (отримали оцінки 4 та 5 від значної частки респондентів) і найменш значущими. Так, серед першого блоку цінностей на думку респондентів найбільш значущими є сімейне щастя, любов, стабільний дохід (про це висловилися більше ніж 60% респондентів) та незалежність (на думку більше ніж 50% респондентів).

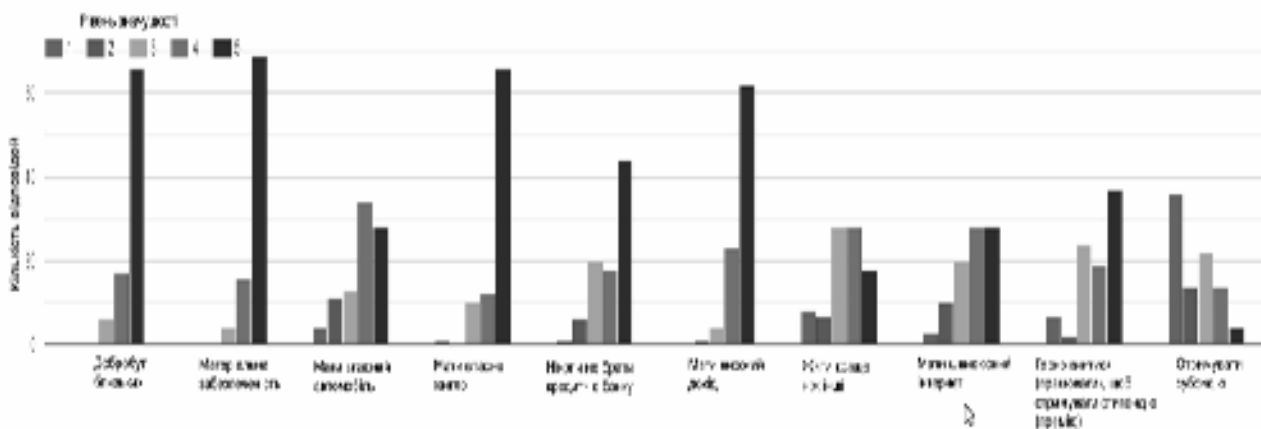
Серед матеріальних цінностей значна кількість респондентів (більше 60% опитаних) вважають найбільш значущими такі цінності як добробут близьких, матеріальна забезпеченість, наявність власного житла та високий дохід.

В групі соціально-економічних цінностей для молоді найбільш значущими виявилися такі: кваліфіковано виконувати свою роботу, мати стабільний дохід та працювати (навчатися) в дружньому колективі.

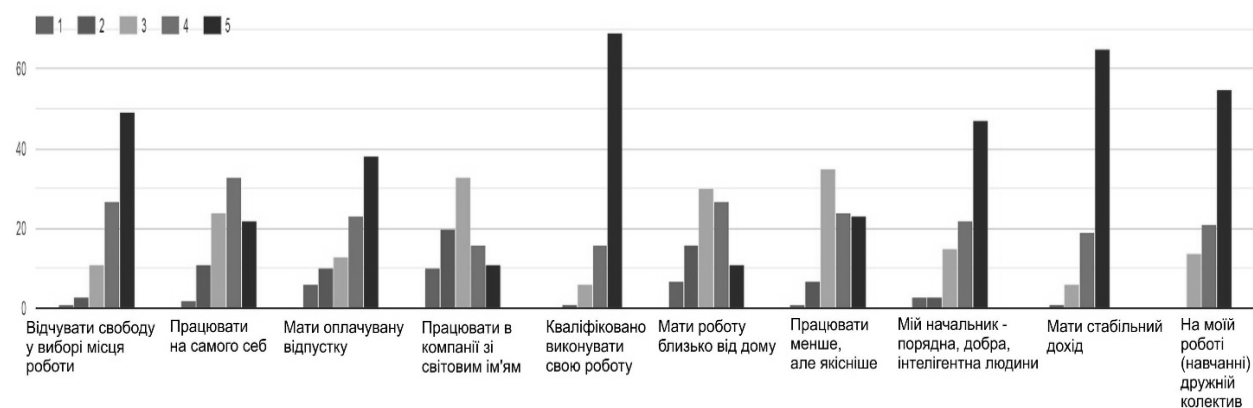
Цінність “комфорт та безпечність роботи”, виявилась лише у чверті респондентів, що відображає загальну ситуацію в суспільстві, коли частина економічно активного населення відчуває брак безпеки та комфорту як базових цінностей, та через це ставить цю цінність в перший ряд своїх життєвих пріоритетів. В такому випадку людина не схильна до надмірного ризику та боїться невизначеності, ставиться дещо з острахом до будь-яких проявів виходу із зони комфорту. Можна зауважити, що такі цінності стримують розвиток підприємництва, не дозволяють займатися самореалізацією на повну, людині важко пристосовуватись до кризових умов. Творчі та креативні рішення, в такому випадку, відсікаються як потенційно ризиковані.

життєві та побутові цінності

матеріальні цінності

соціально-економічні цінності

Рис. 4. Ранжування респондентами різних груп цінностей за їх значущістю

Цінність безпеки та комфорту існує як базова цінність будь якої людини, але в несприятливих умовах економічного життя стає домінуючою цінністю самозбереження. Коли “комфортність” та “безпечність” існування знаходиться на мінімальному рівні, їх ціна в ієрархії цінностей людини підвищується, і тоді нічого не залишається як задовольняти їх на низькооплачуваних та не потребуючих високої кваліфікації роботах, де потреба до ризику мінімальна.

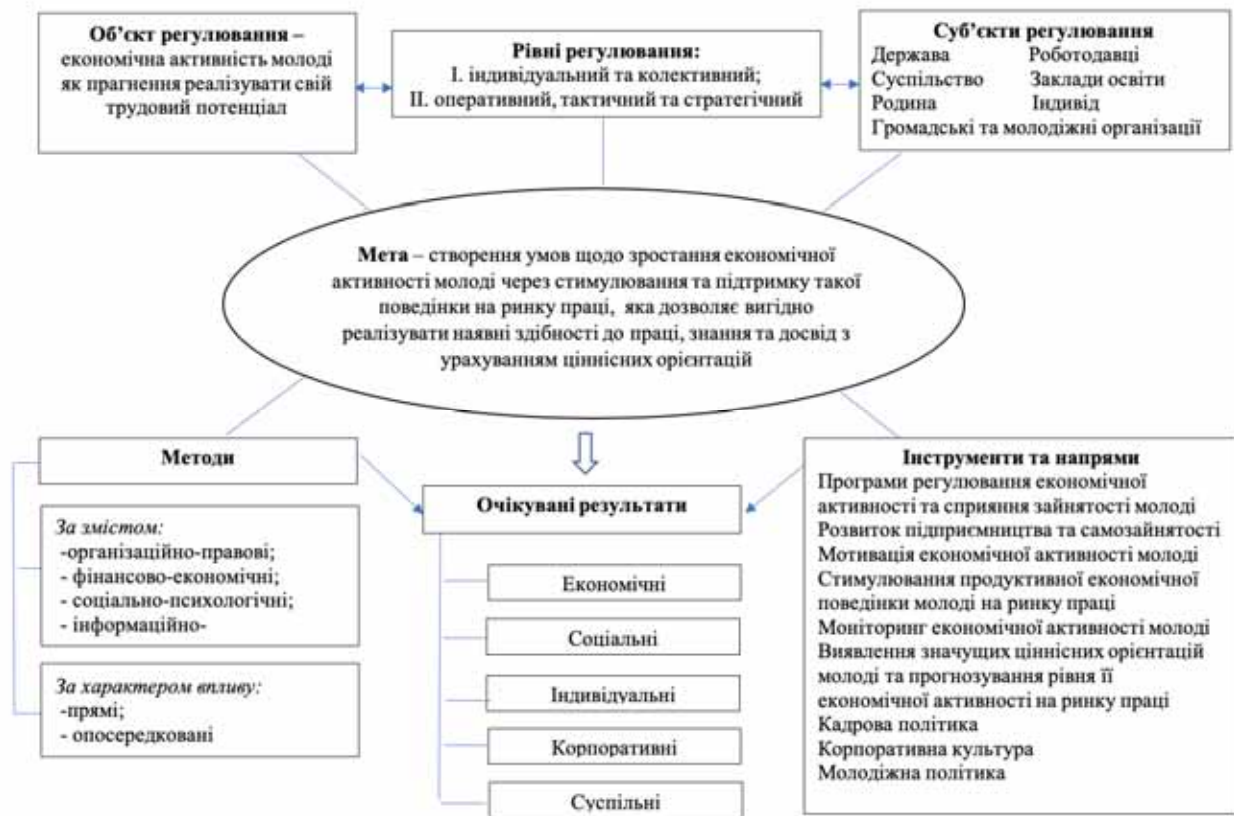
У ході анкетування визначено, що в блоці соціально-економічних цінностей найнижчий рівень присутності був у таких, як “престижність роботи” (працювати в компанії зі світовим ім’ям) та “віддаленість роботи від місця проживання”. У той же час, отримані результати анкетування неодноразово підтвердили значення для молоді високого рівня оплати праці. Отже, перспектива престижної посади в великій компанії не цікавить молодь в такій мірі, як її цікавить рівень заробітної плати. Така тенденція веде до того, що втрачається потреба в самореалізації та самовдосконаленні своїх професійних навичок, залишається тільки бажання отримувати “достатню” зарплату, а для цього, в переважній більшості випадків, не потрібні розвиток та самореалізація.

Узагальнюючи дослідження економічної активності молоді та результати анкетування зауважимо, що відсутність бажання змінити місце роботи може трактуватися як ознака невисокого рівня економічної активності за умови, що не всі характеристики робочого місця відповідають значущим для працівника цінностям та ціннісним орієнтаціям. При цьому, високий рівень активності може проявлятися також і при зовні відносно інертній поведінці на ринку праці (робота на одному місці та небажання змінювати його). З метою диференціації таких моделей поведінки людини слід розділити типи активності: економічна активність інертного типу (не мають бажання змінювати роботу та свій статус на ринку праці) та активність діяльнісного типу (хочуть змінити місце роботи, сферу діяльності, вид та форму зайнятості тощо). Анкетування показало, що фактор рівня оплати праці виявляється вирішальним для молоді з точки зору успішної реалізації економічної активності активного типу.

Вважаємо, що складне управлінське завдання щодо регулювання економічної активності молоді (зокрема, у напрямі забезпечення активності діяльнісного типу), вирішення якого матиме низку значущих соціально-економічних ефектів доцільно здійснювати з урахуванням ціннісних орієнтацій молоді, що визначають моделі її поведінки на ринку праці. Представлені вище результати анкетування можуть стати інформаційною базою прогнозування економічної поведінки молоді на ринку праці та слугувати підґрунтям розробки й запровадження відповідних напрямів регулювання.

Пропонуємо логіко-змістовну схему механізму регулювання економічної активності молоді на основі її ціннісних орієнтацій (рис. 5), який спрямований на створення умов щодо зростання економічної активності молоді через стимулювання та підтримку такої поведінки на ринку праці, яка дозволяє вигідно реалізувати наявні здібності до праці, знання та досвід з урахуванням ціннісних орієнтацій.

Унікальність механізму полягає в тому, що до інструментів регулювання запропоновано включити алгоритм виявлення значущих ціннісних орієнтацій молоді, що дозволить більш адресно та ефективно впливати на поведінку молоді на ринку праці. При цьому важливим є диференційоване застосування різних видів регулювання (корегуючого, превентивного, антикризового, стратегічного) залежно від актуальних завдань, фактичного та бажаного стану об’єкту регулювання, характеристик зовнішнього середовища (ринку праці, його молодіжного сегменту, стану національної економіки, ситуації в компанії тощо).

Рис. 5. Логіко-змістова схема механізму регулювання економічної активності молоді на основі її ціннісних орієнтацій

Висновки. Поведінка молоді на ринку праці та її економічна активність є результатом суб'єктивно-раціонального вибору, тобто вибору в контексті індивідуальних уявлень про раціональність певних дій. Індивідуальні економічні уявлення та поведінка людини є продуктом сформованих ціннісних орієнтацій та настанов, отже ціннісні орієнтації здійснюють безпосередній вплив на економічну поведінку, економічну активність будь-якого члена сучасного суспільства та молоді, зокрема. Отже, актуальним є запровадження підходів щодо регулювання економічної активності молоді за допомогою відповідного механізму, що ґрунтується на врахуванні ціннісних орієнтацій. Перспективи подальших досліджень у зазначеному напрямі мають бути пов'язані із удосконаленням інструментів ідентифікації ціннісних орієнтацій та цінностей молоді, прогнозуванні моделей її економічної поведінки на ринку праці та розробці заходів щодо зростання економічної активності.

Список літератури.

1. Захарчин Г.М., Любомудрова Н.П., Вінничук Р.О. Мотивування й розвиток персоналу: культурологічний аспект: монографія. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. 284 с.
2. Ільч Л.М. Ціннісні орієнтації молоді в освітньо- професійній сфері та шляхи мінімізації ризиків її соціального відторгнення на ринку праці. *Україна: аспекти праці*. 2014. №8. С. 15-22.
3. Аджемоглу Д., Робінсон Д. Чому нації занепадають. Київ, 2016. 469 с.
4. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудові відносини: підручник. К.: Знання, 2011. 392 с.
5. Беккер Г.С. Человеческое поведение: экономический подход. Избранные труды по экономической теории / пер. с англ. / сост., науч. ред., послесл. Р.И. Капелюшников; предисл. М.И. Левин. Москва: ГУ ВШЭ, 2003. 672 с.
6. Robbins L. On the Elasticity of Demand for Income in Terms of Effort. *Economica*. 1930. № 29. P. 123–129.
7. Большой психологический словарь / под ред. Б.Г. Мещерякова, В.П. Зинченко. Москва: ОЛМА-ПРЕСС, 2002. 633 с.
8. Психологический словарь / Р.С. Немов. Москва: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2007. 560 с.
9. Гоббс Т. Сочинения в 2 т. / Сост., ред., авт. примеч. В.В. Соколов / пер. с лат. и англ. Москва: Мысль, 1991. Т. 2. 731 с.
10. Инглхарт Р. Культурная эволюция: как изменяются человеческие мотивации и как это меняет мир. Издательство: Мысль, 2018. 347 с.
11. Гусак Н. Економічна активність молоді. *eKMAIR*. URL: <http://>

References.

1. Zakharchyn, Gh.M., Ljubomudrova, N.P., and Vinnychuk, R.O. (2015), *Motyuvannja j rozvytok personalu: kuljturologhichnyj aspekt* [Motivation and staff development: culturological aspect], Vydavnyctvo Ljvivs'koho politekhniki, Lviv, Ukraine.
2. Ilich, L.M. (2014), "Tsinnisni oriientatsii molodi v osvitno- profesiinii sferi ta shliakhy minimizatsii ryzykiv yii sotsialnoho vidtorhnennia na rynku pratsi", *Ukraina: aspekty pratsi*, № 8, pp. 15-22.
3. Adzhemoglu, D. and Robinson, D. (2016), *Chomu naciji zanepadajutj* [Why nations are declining], Nash Format, Kyiv, Ukraine.
4. Hrishnova, O.A. (2011), *Ekonomika pratsi ta sotsialno-trudovi vidnosyny* [Labor economics and social and labor relations], Znannia, Kyiv, Ukraine.
5. Bekker, G.S. (2003), *Chelovecheskoe povedenie: ekonomicheskij podkhod. Izbrannye trudy po ekonomicheskoy teorii* [Human behavior: an economic approach. Selected Works on Economic Theory], GU VShE, Moskva, Russia.
6. Robbins, L. (1930), On the Elasticity of Demand for Income in Terms of Effort. *Economica*, № 29, pp. 123-129.
7. Avdeeva, N.N. Antsyferova, L.I. Arsen'ev, A.S. ets. (2002), *Bol'shoy psikhologicheskij slovar'* [The Great psychological dictionary], OLMA-PRESS, Moskva, Russia.
8. Nemov, R.S. (2007), *Psikhologicheskij slovar'* [Psychological dictionary], Gumanitar. izd. tsentr VLADOS, Moskva, Russia.
9. Gobbs, T. (1991), *Sochineniya v 2 t.* [Works in 2 parts], Mysl', Moskva, Russia.
10. Ingkhar, R. (2018), "Kul'turnaya evolyutsiya: kak izmenyayutsya chelovecheskie motivatsii i kak eto menyaet mir" [Cultural evolution: how human motivations change and how it changes the world], Mysl', Moskva, Russia.
11. Ghusak, N. (2012), "Economic activity of youth", *eKMAIR*, [Online], available at: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/2324> (Accessed 27.02.2020).

Стаття надійшла до редакції 20.04.2020 р.